

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24 00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04, 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41
TELEFON DYŻURNY: 21-34-34

BD/158/11/87

OPINIE MŁODZIEŻY O PROPONOWANYCH ROZWIĄZANIACH GOSPODARCZYCH

Komunikat z badań

Czerwiec 1987 r.

W sondażu przeprowadzonym na przełomie maja i kwietnia¹ 87 wśród uczniów kończących szkoły średnie i zawodowe¹ podjęliśmy między innymi problematykę gospodarczą. Badanej młodzieży przedstawiliśmy do oceny propozycje rozwiązań gospodarczych przewidywanych w II etapie reformy, dotyczących przede wszystkim form własności i zasad gospodarowania opartych na konkurencji i przymusie ekonomicznym, a także zapytaliśmy o przyczyny wyższości gospodarczej krajów zachodnich.

Wyniki badań pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- zdecydowaną aprobatę młodzieży uzyskały rozwiązania generalne, zmierzające do oparcia naszego systemu gospodarczego na zasadach ekonomicznych;

- o wyższości gospodarczej krajów Europy Zachodniej według młodzieży decyduje wolnorynkowy model gospodarki i wynikające stąd konsekwencje oraz wzory i normy dominujące w społeczeństwach tych krajów;

- stosunkowo silne są wśród młodzieży dążenia do reprivatyzacji gospodarki, nawet w dziedzinach bardzo odległych /przemysł ciężki, handel zagraniczny, banki/ od tradycyjnie pojmowanego sektora prywatnego.

Prawie powszechnie młodzież jest przekonana, że wprowadzenie w życie takich zasad, jak: wzrost konkurencji między przedsiębiorstwami, efektywnościowa polityka kadrowa /rygorystyczne przestrzeganie zasady zwalniania złych pracowników/ pozytywnie wpłynie na gospodarkę kraju. Z pewnym dystansem odnosi się ona do wprowadzania zasady bankructwa przedsiębiorstw w przypadku ich nierentowności, chociaż większość opowiada się za jej urzeczywistnieniem. Wydaje się, że o stosunku młodzieży do zasad wyszczególnionych w tabeli 1 zadecydował fakt, że nie były one dotychczas stosowane w praktyce naszego życia gospodarczego, oraz to, że często postrzega się je jako determinanty sukcesu gospodarczego państw zachodnich.

---

¹ Badanie sondażowe przeprowadzone techniką audytoryjną w klasach 55 szkół wśród uczniów ostatnich klas. Do analizy zostało zakwalifikowanych 1136 ankiet.

Tabela 1

Typy rozwiązań	w procentach			
	Przewidywany wpływ nowych rozwiązań na sytuację gospodarczą			
	pozytyw-ny	żaden	negatyw-ny	trudno powie-dzieć
Zwiększenie konkuren-cji pomiędzy producen-tami, przedsiębior-stwami	83,9	3,0	2,6	6,9
Rygorystyczne przes-trzeganie zasady zwalniania z pracy złych, nieefektyw-nych pracowników	81,3	3,7	4,1	7,5
Rygorystyczne stoso-wanie zasady bankru-ctwa przedsiębiorstw deficytowych, nie przynoszących zysku	58,3	6,3	13,0	18,0

Z większą dezaprobatą młodzież odnosi się natomiast do szczegółowych rozwiązań reformy zmierzających do wprowadzenia nowych form własności. Dla większości badanych uczniów ani przekształcenie naszych przedsiębiorstw w spółki akcyjne z udziałem kapitału zachodniego, ani sprzedaż pracownikom akcji przedsiębiorstwa nie jest atrakcyjną ofertą. Z porównania wypowiedzi młodzieży i robotników² na temat wpływu tych rozwiązań na sytuację gospodarczą wynika, że robotnicy znacznie częściej je akceptują /tab.2/.

Można sądzić, że na stosunek młodzieży do rozpatrywanych propozycji wpłynęła zarówno nikła ich znajomość /świadczy o tym odsetek uczniów wybierających kategorię "trudno powiedzieć" - tab.2/, jak też ich postrzeganie raczej przez pryzmat obaw przed uszczupleniem, zubożeniem zasobów gospodarki w dalszej przyszłości, kiedy ona sama będzie podejmować obowiązki zawodowe, niż przez pryzmat sytuacji gospodarczej kraju.

² Badanie pod hasłem "Opinie o gospodarce" zrealizowano na przełomie grudnia '86 i stycznia '87 wśród 2245 robotników i 343 kierowników przedsiębiorstw przemysłowych zatrudniających powyżej 500 osób.

Tabela 2

Typy rozwiązań	w procentach							
	Przewidywany wpływ nowych rozwiązań na sytuację gospodarczą							
	pozytywny		żaden		negatywny		trudno powiedzieć	
	a	b	a	b	a	b	a	b
Sprzedaż firmom zachodnim części akcji przedsiębiorstw	36,8	44,8	9,2	8,4	22,6	20,5	27,6	26,0
Sprzedaż pracownikom akcji przedsiębiorstwa	33,9	45,3	14,5	12,8	15,3	17,6	31,7	24,1

a - młodzież; b - robotnicy

Stopień akceptacji poszczególnych rozwiązań zależy od przyszłej pozycji społeczno-zawodowej badanych, zainteresowania polityką i przynależności organizacyjnej. Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych częściej niż inni odnoszą się z rezerwą do tych rozwiązań, które w przyszłości mogą zagrażać ich wąsko rozumianym interesom - zwalnianie nieefektywnych pracowników i bankructwo nierentownych przedsiębiorstw. Deklarujący zainteresowanie polityką wydają się być lepiej poinformowani o przedstawionych propozycjach nowych rozwiązań /rządziej uciekają w kategorię trudno powiedzieć/ i generalnie częściej opowiadają się za nimi. Z większą rezerwą do nowych rozwiązań odnoszą się natomiast członkowie organizacji młodzieżowych.

O sukcesie gospodarczym Zachodu decydują - zdaniem badanych - te rozwiązania gospodarcze, które zyskały wśród młodzieży największą akceptację i które u nas dopiero zamierza się wprowadzić. Pytaliśmy wprost: "Dlaczego Twoim zdaniem poziom gospodarki w krajach Eurpy Zachodniej jest wyższy niż w Polsce?" Wśród przyczyn podawano przesłanki gospodarcze, uwarunkowania tkwiące w etosie tych społeczeństw oraz - choć rządziej - wewnętrzne uwarunkowania polityczne. Słabości ekonomiczne naszego kraju próbowano usprawiedliwiać czynnikami niezależnymi: wspomniano o przeszłości historycznej /zniszczenia wojenne/ - 3,2%, a także o położeniu geo-

politycznym, braku suwerenności - 2,4%. Niżej przedstawiamy odsetki wskazań na poszczególne typy uwarunkowań sukcesów państw zachodnich wraz z przykładami wypowiedzi.

Uwarunkowania gospodarcze

Wolnorynkowy, konkurencyjny model gospodarki	14,6%
Lepsza organizacja pracy	14,5%
Wydajność i jakość pracy	13,2%
Wysoka dyscyplina pracy	12,8%
Nowoczesność, postęp techniczny	12,7%
Właściwy system wynagradzania pracowników oparty na zasadzie "jaka praca, taka płaca"	11,5%
Wyższy poziom płac	6,1%
Prywatna własność środków produkcji	8,4%
Oszczędność i niska materiałochłonność gospodarki	8,1%
Bezrobocie - konkurencja na rynku pracy	7,9%.

"Istnieje własność prywatna i każdemu właścicielowi zależy na zyskach, więc gospodaruje mądrze i ekonomicznie. Pracownik, aby zarobić, musi dać z siebie wszystko, nie ma partactwa".

"Umiejętność prowadzenia gospodarki. Zakłady w prywatnych rękach. Bezrobocie bodźcem do lepszej pracy".

"Gdyż tam płacą za wykonywaną pracę, a u nas za czas, jaki się siedzi w fabryce. Weźmy pod uwagę nasze biura. Idąc znajdziesz na drzwiach kartkę - zaraz wracam. U nich to nie do pomyślenia, aby w czasie pracy robić zakupy, iść do fryzjera".

"Mają dobrych ekonomistów a my kretynów. Jest łatwiejszy dostęp do techniki. Nie ma problemu, tak jak u nas, z wprowadzeniem projektów racjonalizatorskich. Słabo - źle wykorzystuje się uzdolnionych ludzi".

Uwarunkowania w etosie społecznym

Stosunek społeczeństwa do pracy, pracowitość	13,4%
Poczucie obowiązku, uczciwość	3,9%
Inna mentalność, inny sposób myślenia	2,2%
Dążenie do życia na wyższym poziomie	1,8%
Wyższe morale - nieuleganie nałogom	1,2%

"Ludzie tam bardziej oszczędzają, są skromni, dbają o porządek, nie wyrzucają chleba, nie zanieczyszczają środowiska, każdy dba o swoją pracę, szanuje ją".

"Różnica kulturowa, za czym się kryje wychowanie /niszczenie, lenistwo, obijanie się/, inny stosunek do pracy, inna mentalność ludzi!"

Uwarunkowania polityczne

Mechanizmy ustrojowe	6,3%
Polityka władz, sposób rządzenia	3,8%

"Są to kraje, które dbają o swoich obywateli, większość ludzi przestrzega ich prawa, większość podejmowanych decyzji jest zgodna z głosami ludu pracującego".

"Mają dobry rząd, który może się uporać ze wszystkimi trudnościami".

"Inny ustrój - przyjaźń z ZSRR".

"Utopijność gospodarczych zasad socjalizmu".

Odpowiadając na pytanie: "W jakim stopniu można Twoim zdaniem dopuścić prywatną inicjatywę /firmy prywatne/ do wymienionych niżej sfer gospodarki?", badana młodzież w porównaniu z robotnikami wykazała większą skłonność do reprivatyzacji gospodarki /tab.3/. Rządziej była przeciwna dopuszczeniu w ogóle, częściej dopuszczalaby bez ograniczeń do przemysłu ciężkiego, handlu zagranicznego, banków, średniej wielkości zakładów przemysłowych.

Badani uczniowie są skłonni dopuszczać własność prywatną w największym stopniu do rzemiosła i handlu, w mniejszym do przemysłu, handlu zagranicznego i banków. Blisko 1/5 wprowadziłaby tę formę własności niemal do wszystkich sektorów gospodarki, znikomy odsetek /ponad 1/ nie widzi tej możliwości w żadnym z nich.

Za prywatyzacją wszystkich sfer gospodarki częściej opowiadają się uczniowie techników niż zasadniczych szkół zawodowych, deklarujący duże zainteresowanie polityką, mieszkający w dużych miastach, a także dzieci rodziców reprezentujących prywatną inicjatywę. Warto też zauważyć pewne współwystępowanie poglądów młodzieży. Opowiadanie się za wprowadzeniem kapitału zagranicznego oraz za sprzedażą akcji pracownikom sprzyja akceptowaniu objęcia reprivatyzacją niemal wszystkich dziedzin gospodarki.

Tabela 3

w procentach

Wyszczególnienie	Opowiadający się za										Nie mający zdania	
	dopuszczeniem prywatnej inicjatywy					nieopuszczeniem prywatnej inicjatywy						
	bez ograniczeń		w ograniczonym zakresie		w wyjątkowych przypadkach		a		b		a	b
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Rzemiosło	58,7	59,3	32,7	27,7	4,2	3,8	2,1	1,0	2,0	5,5		
Handel	32,1	32,7	46,6	44,7	9,4	10,1	7,9	3,6	3,7	5,7		
Niewielkie zakłady przemysłowe	24,1	29,5	36,5	36,5	18,9	16,7	14,3	5,1	5,9	8,3		
Banki	8,2	18,5	14,1	20,0	10,5	15,8	50,2	24,9	16,5	17,1		
Średnie zakłady przemysłowe	11,1	19,1	25,5	31,0	21,2	19,7	31,0	10,6	10,7	15,2		
Handel zagraniczny	14,5	31,5	21,4	25,4	14,9	13,1	37,2	14,4	11,6	12,1		
Przemysł ciężki, huty, kopalnie	10,8	25,4	12,2	14,1	12,2	12,0	53,1	31,0	11,3	14,4		
a - robotnicy												
b - młodzież												